

בס"ד. ש"פ תולדות, מבה"ח כסלו, תשי"ז*.

מים רבים* לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו. ומפרש בתרגום (ובמדרש רבה* ורש"י), אמר הקב"ה לבני ישראל, אם יתכנסו כל אומות העולם, המון עמים רבים כשאון מים רבים, לא יוכלו לכבות (ח"ו) את האהבה שביני לבין ישראל. ואם יתאספו כל מלכי ארץ ושריהם, מי הנהר העצומים והרבים, לא יוכלו למחות (ח"ו) אותך מן העולם. אם יתן איש את כל הון ביתו לקנות את התורה בגלות, אשלם לו כפלים בעולם הבא וכל הביזה ושלל מתנה גוג לו יהי. אחות לנו קטנה גוי בעת ההיא ידיינו מלאכי שמיא אומה אחת זו ישראל יש בארץ וקטנה היא בזכות, מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה מן האומות לעלות עלי' למלחמה. ויענה מיכאל שרם של ישראל, אם חומה היא גוי, אם עומדת אומה זו כחומה בין העמים שלא תתחתן בס, כי אם תחזיק באמונתה וביראתה לקנות יחוד שמו יתברך נהי' לה למבצר ואין יכולת לעמים לשלוט בה, ואם דלת היא גוי ואפי' אם דלה היא מן המצות נבקש עלי' רחמים מלפני ה' ויזכור לה זכות התורה של תיגוקות של בית רבן הכתובה על לוח לבותם. ובמדרש מסיים, אומות העולם אומרים אנו חוטאים וישראל אינם חוטאים (בתמי'), אחות לנו קטנה אמר להם הקב"ה כשם שהתיגוקת הזו כשהיא קטנה והיא חוטאה על אבותי' אין אבותי' מתרעמין עלי' למה שהיא קטנה, כך הם ישראל, ומסיים אלא בעל כרחכם תהיו עמי וכן הוא אומר היו לא תהי' אשר אתם אומרים נהי' כגויים גוי' אלא מה אני עושה ביד חזקה גוי' אמלוך עליכם, הא למדת חיבתן של ישראל לפני המקום.

ב) וצריך להבין איך יתאים פירוש זה עם פירוש רבנו בפרשה זו עה"פ מים רבים, ומיוסד ע"פ מש"כ בזהר, דמים רבים היא ההתבוננות שמתבונן בגדולת ה' שהוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמ"י כלא חשיב, שהיא ההתבוננות דשמע ישראל וברוך שם, שמזה נמשך ואהבת בכל לבבך גוי' עד שיבוא לבחי' בכל מאדך בלי גבול

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א. וכן נשלח לכו"כ — ראה מכתב א' טבת; י"ט טבת שנה זו (אג"ק ח"ד ע' רל; ע' רפז) — המו"ל.
מים רבים... ואם דלת היא: שיר השירים ח, ז"ט.
ובמדרש רבה: במקומו ובבמדבר רבה פ"ב, טז.

ולא יוכל להשקיט ולכבות צמאון האהבה זו ע"י המים רבים עצמן שהיא ההתבוננות והידיעה ואפילו לא ע"י ההשגות שבג"ע, ונהרות לא ישטפוה, דנהרות הוא הגילוי שבג"ע כמ"ש ונהר יוצא* מעדן להשקות את הגן, דהגם שהגילוי שבג"ע הוא גילוי אור נעלה ביותר וכמה מיני מדריגות בו לאין קץ, דאף שבכללות נזכר בספרים רק געה"ת וגעה"ע הרי אמרו"ל* ת"ח אין להם מנוחה כו' שנאמר ילכו מחיל אל חיל גו' ומ"מ ונהרות לא ישטפוה, שכל הגילוי אור שבג"ע לא יוכל לרוות את הצמאון, כ"א בתומ"צ דוקא, שעל זה הוא אומר, אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, איש זה הקב"ה, כאשר יתן את כל הון ביתו, הוא התומ"צ, הנה בוז יבוזו לו לשון ביזה ושלל, כמו ביזת אוצרות יקרים שבוזז וחוטף לגודל תשוקתו לזה, וכמרו"ל* דבהאי עלמא דאזלינן מיני חטוף ואכול חטוף ואשתי, שבתומ"צ דוקא יוכל לרוות את הצמאון, שהם למעלה מבחי נהר, כ"א בחי מעין, ותרד העינה ותמלא כדה כ"ד ספרין דאורייתא, שיתגלה לעתיד כמ"ש ומעין מבית הוי' יצא גו', אך הגם שאין זה בגלוי נמשך הוא ממש בחי' זו עכשיו ע"י תורה ומצות מעשיות, ולכן בזה דוקא ירוה את הצמאון. דלפי פירוש זה הכתוב מבאר מדריגתן של ישראל שהם במדריגה עליונה ביותר ואהבתם לאלקות הוא בתוקף כל כך עד אשר גם הגילויים היותר נעלים לא יוכלו לרוות את צמאונם, ולפי פירוש התרגום והמדרש הכתוב מדבר כאשר ישראל הם בשפל המצב ביותר, דאחות לנו קטנה, קטנה בזכיות והם חוטאים עד אשר אומות העולם רוצים להשתוות לישראל. ובאמת הנה ב' הפירושים הנה לא זו בלבד שאין סותרים זה לזה אלא עוד מסייעים ומבארים זא"ז.

ג) ולהבין כל זה צריך להבין* מאמר רז"ל בברכות (ו, א) אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם. אתם עשיתוני חטיבה אחת שמע ישראל גו' ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת, ומי כעמך ישראל גוי אחד דבשניהם נאמר אחד ה' אחד וגוי אחד. והנה באחד יש ג' ענינים, במדרש אי' אחד אין כיוצא בו.

ונהר יוצא: בראשית ב, יוד.

אמרו"ל: ברכות בסופה.

וכמרו"ל: עירובין נד, א. — ראה אור התורה בראשית [ח"א] כד, ב.

צריך להבין: מכאן ואילך (לבד הסיום) — הוא מאמר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב* בשניונים קלים. ובחלקו הועתק — בתוספת ביאור — בד"ה כל המאריך באחד תרפ"ו (קונטרס צ"ט [סה"מ קונטרסים ח"ג בתחלתו. סה"מ תרפ"ו ע' קנא ואילך]) לכ"ק מו"ח אדמו"ר.

(* ד"ה את הוי' האמרת תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' תיב ואילך). — המו"ל.

וצריך להבין מהו השבח דאין כיוצא בו כי איך יעלה על לב איש שיש כיוצא בו שצריכים לומר שאין כיוצא בו. וענין הב' בה' אחד הוא דאיתא במדרש רבה* מהיכן זכו ישראל לק"ש ממ"ת, אמר הקב"ה שמע ישראל אנכי ה' אלקיך השיבו ישראל ה' אלקינו, לא יהי' לך גו' השיבו ישראל ה' אחד, והיינו דאחד הוא להוציא ענין ע"ז. והג' הוא דה' אחד היא מצוה בפני עצמה* שהיא מצות ליחדו שזהו מפסוק שמע ישראל גו' ה' אחד, והיינו להוציא מענין השיתוף*. דהנה בני נח אינן מוזהרין על השיתוף לדעת הרמ"א באו"ח סי' קנ"ו*. הגם שמוזהרין על ע"ז שנצטוו אדם הראשון על זה וכמ"ש ויצו גו' ואין צו* אלא ע"ז כו', ומ"מ על השיתוף לא נצטוו, ורק ישראל נצטוו על השיתוף. וההפרש בין ע"ז ושיתוף הוא, דע"ז הוא דקרי ל"י* אלקא דאלקיא. דהנה רם על* כל גוים ה' על השמים כבודו שהן אומרים* שהוא רם ונשא ועל כן רק על השמים כבודו, אבל על הנבראים התחתונים והשפלים הרי זה השפלה לגבי' להשגיח עליהם ועזב ה' את הארץ בידי הכוכבים ומערכות השמים. וזה לפי סברתם דהתהוות העולם* הוא בדרך עילה ועלול שזהו בבחי' ערך כו' כנודע, ועל כן אומרים דשמים היינו נבראים העליונים הן בערך להשגיח עליהם, אבל העלולים השפלים אינם בערכו להשגיח עליהם רק עזב הארץ וכל אשר בה בידי הכוכבים ומערכות השמים. אבל באמת אינו כן דהמגביהי לשבת המשפילי לראות בשמים ובארץ, דלהיותו מגביהי

במדרש רבה: ואתחנן פ"ב, לא. וע"פ המבואר יותר בירושלמי ברכות פ"א ה"ה. בפני עצמה: ראה מצות האמת אלקות — בסהמ"צ להצ"צ — פ"א [דרמ"צ מד, ב ואילך]. מענין השיתוף*: עיין בכ"ז סהמ"צ להצ"צ מצות אחדות ה' [דרמ"צ נט, ב ואילך]. ד"ה אנכי בספר תרכ"ו [סה"מ תרכ"ו ע' נג ואילך]. ד"ה מי כמוכה תרל"ז. ובכ"מ. באו"ח סי' קנ"ו: עיין בדרכי משה שם. — ובד"ה מי כמוכה תרל"ז איתא שהוא ע"פ תוד"ה שמא (בכורות ב, ב), תוד"ה אסור (סנה' סג, ב), ר"ן ספ"ק דע"ז, רי"ז נ"ז ח"ה. ובשו"ת ושב הכהן סל"ח ושער אפרים סכ"ד נחלקו ע"ז. — ועייג"כ נו"ב מהד"ת חו"ד סקמ"ח. פ"ת ליו"ד סקמ"ז סק"ב. פרמ"ג בשפתי דעת סו"ס סה. שדי חמד פאת השדה כללים אות ג' ס"ו סק"א ובספרים שהובאו שם.

ויצו גו' ואין צו: סנהדרין נו, ב. זח"א כז, ב. ובכ"מ. דקרו ל"י: סוף מנחות. ועייג"כ תניא פכ"ד. ש' האמונה פכ"ב. דרוש דתער השכירה להצ"צ (בסו"ס דרך מצותיך ח"ב [אזה"ת נ"ך ח"ב ע' תשפ ואילך]). ובכ"מ. רם על: תהלים קיג, ד"ו. שהן אומרים: ראה סידור ח"ב ד"ה אד' שפתי [רלו, ב ואילך]. סד"ה הלל (בסו"ס דרך מצותיך [קנב, א"ב]). דהתהוות העולם: ראה הגהות לד"ה פתח אלי' — תרנ"ח [ע' לח ואילך] (הועתק קטע זה ב"התמים" ח"א מב ע"א ד"ה וביאור"ע. ועיי"ש ח"ב ע' פח).

(* ראה גם מכתב י"א אדר א' שנה זו (אג"ק ח"ד ע' תיט). — המו"ל.

לשבת בבחי' הבדלה על כן הוא משפילי בשמים וארץ בשוה, דגם השמים היא השפלה לגבי', כי ההתהוות אינו בדרך עו"ע, דבדרך עו"ע לא הי' אפשר להיות אפי' מדריגות היותר עליונות דגם מציאות האור הוא דוקא על ידי הצמצום שהי' באוא"ס, דהאור הכלול בעצמותו אינו בבחי' אור כלל וכמ"ש בזהר דלאו אינון נהורין כו' וכמ"ש בסש"ב* במשל אור וזיו השמש בשמש שאינו עולה בשם אור וזיו כלל כו', ולכן גילוי הקו* מאוא"ס נק' יש מאין לפי שבמקורו באוא"ס ב"ה הוא בחי' אין כו' וכמ"ש בלקו"ת בד"ה תקעו הב' בהגהה. וכ"ש התהוות הכלים והעולמות שהן בדרך אין ערוך, ולכן א"ק נק' אדם דבריאה דכללות לפי שיש שם בחי' הכלים הרי זה בחי' בריאה בבחי' התחדשות דבר כו' וכמ"ש במ"א. והרמ"ק ז"ל בס' אלימה* כתב דיותר משאין ערוך עשי' לגבי הכתר אין ערוך הכתר לגבי א"ס (ועמ"ש בפרדס בשער הצחצחות דכתר הוא שרש הכלים, דמא"ס נאצלו בחי' האורות ומכתר הסובל את הא"ס ומתעלם בו נאצלו הכלים כו' והיינו כמ"ש בת"ז* אוא"ס מלאגאו כתרא עילאה מלבר כו'). ונמצא דגם המדריגות היותר עליונות הן בחי' השפלה לגבי'. וכשם שעל השמים כבודו כמו כן הוא על הארץ השגחתו ית' על הנבראים שמשגיח על כל פרט ופרט וכדאיתא בגמרא חולין דס"ג ע"א כי כשהוה חזי שלך אמר משפטיך תהום רבה וכי הוי חזי נמלה אמר צדקתך כהררי א-ל ופרש"י שנמלה יש לה חיותא כגדולה, ומשפטיך אף בתהום רבה שזימנתה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות עכ"ל. ומזה הביא רבינו נ"ע תשובה לאותן שאומרים שהשגחה פרטית היא רק על מין האדם, שהרי בדגת הים יש דין ומשפט ומזמין את השלך לשפוט ולעשות נקמתו באותן המזומנים כו' ובמדרש* וישלח דגם צפור מבלעדי שמיא לא מתצדי דב"ק יוצא ומכריז דימוס או ספקולא כו'. ומה שאמרז"ל* בע"ז ד"ד ע"א על פסוק ותעשה אדם כדגי הים מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע כו' אף בנ"א כו', אין זה בלא דין ומשפט כי אם הכל בהשגחה ובדין ומשפט, והראי' שהרי למדים מזה שגם באדם כן ובאדם הרי הכל מודים שיש השגחה פרטית. וזהו הוי מתפלל בשלומה

וכמ"ש בסש"ב: ראה שער היחוד והאמונה פ"ג.

גילוי הקו: ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח (קונטרס נו [סה"מ תש"ח ע' 162]) פ"י.

בס' אלימה: הובא בפלח הרמון על הפרדס ש"ג פ"א.

כמ"ש בת"ז: סוף תי' כב.

ובמדרש: רבה פע"ט, וא"ו. — להעיר מקהלת יעקב מע' השגחה. וי"ל דלכן תשובה נצחת

הביא רבינו מש"ס חולין דוקא.

ומה שאמרז"ל: ראה מורה נבוכים ח"ג פי"ז בסופו.

של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו שזהו בהשגחה ומכל מקום הוי מתפלל בשלומה כו' שכך היא ההנהגה העליונה, ונמצא מכל זה שיש השגחה פרטית על הנבראים על כל פרט ופרט שלהם. ואותן העובדים לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר לא צויתים ואינם מאמינים כו' ומסלקים השגחתו לגמרי מהארץ וכל אשר בה ואומרים עזב ה' כו' הרי זה ע"ז שנצטווה ע"ז אדם הראשון ויצו גו'.

(ד) **אמנם** ענין השיתוף הוא ענין אחר. דהנה אמרו רז"ל* ג' שותפין באדם אב ואם והקב"ה נותן בו נשמה, והרי העיקר הוא חלק הקב"ה, שהרי בצאת הנפש מן הגוף נשאר חלק אב ואם כאבן דומם דכלי השכל אינו משכיל והעין אינו רואה והאזן אינו שומע כו' שמתבטל הכל, וגם בחלק או"א גופא העיקר הוא הכח האלקי וכמאמר רז"ל* אין צור כאלקינו אין צייר כאלקינו שצר צורה בתוך צורה, וכללות ענין ההולדה הוא על ידי כח הא"ס וכמ"ש זכר ונקבה בראם גו' ויברך אותם גו'. וכמו שרואין בחוש שיש כמה בנ"א שמצד הטבע אין שום מניעה להולדה ואינם מולידים, והוא מפני שההולדה היא בכח הא"ס. ומ"מ נק' אב ואם שותפים והוא הציווי בעשרת הדברות לכבדם כמ"ש כבד את אביך ואת אמך גו'. וזהו מפני שהם בעלי בחירה וכמו שאמר בן עזאי* ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה, הרי דסיבת מציאותו מכל מקום תלוי באב ואם שהן בעלי בחירה בזה, על כן נק' שותפים. ואם כן מובן מזה דבמה שלא יש הבחירה חפשית ופועל בדרך הכרח אין לתאר לו ענין השיתוף. וכמו הארץ שממנה יוצא לחם, דכשזורעין חטה בארץ וירדו גשמים מצמיח בכח הצומח שבארץ, הרי אין הארץ בעל בחירה בזה שלא יצמחו החטים, דמכח הצומח שבארץ שזהו מאמר האלקי תדשא הארץ ממילא מצמיח כשזורעין בה, וכן מ"ש* ממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים הרי אין זה בבחירת השמש והירח וכמ"ש* האומר לחרס ולא יורח שלא יש בבחירת השמש שלא להזריח אור או שהאור לא יהי' חם, וכן באור הלבנה שלא יהי' קר, ועל כן הגם שהשפעה היא על ידם אין לתאר להם ענין השיתוף שה"ה כגרזן ביד החוצב בו, וכמו הגרזן שחוצב אבנים מן

אמרו רז"ל: קדושין ל, ב. נדה לא, א.

וכמאד"ל: ברכות יו"ד, א.

בן עזאי: יבמות טג, ב. — להעיר ממש"כ בט"ז שו"ע אה"ע"ז ס"א סק"ו ובהל' ת"ת לרבינו הזקן רפ"ג.

וכן מ"ש: דברים לג, יד.

וכמ"ש: איוב ט, ז. — להעיר מסנה' קי, א.

ההר אין לתאר לו שותפות בהמלאכה שהרי אין לו שום דבר בזה רק מה שהאדם חוצב ע"י, וכמו"כ השמש והירח וכל צבא השמים מאחר שאינם בעלי בחירה כלל ה"ה רק כגרון כו' ואין לתאר להם ענין השיתוף, אמנם על זה נצטוו ישראל לבד כמ"ש שמע ישראל גו' ה' אחד, ובני נח אינם מוזהרים על זה, כי יצב גבולות* עמים למספר בני ישראל ע' נפש יוצאי ירך יעקב, והיינו דקבלת השפעתם הוא מהע' שרים, ורק נשמות ישראל דכתיב חלק הוי' עמו, ה"ה נצטוו על השיתוף שלא לשותף ש"ש בשום דבר וכמ"ש וידעת היום גו' כי ה' הוא האלקים גו' אין עוד שלא יש דבר זולתו כלל, וכמ"ש ראו* עתה כי אני אני הוא ואין אלקים עמדי דלית שותפא עמי, והיוצא מזה בשלילת השיתוף הוא כי באב ואם שהם שותפין מפני הבחירה שלהם כנ"ל הרי צריכים לכבדם מאחר שהם מכל מקום סיבה למציאותו, אבל שלילת השיתוף מהכוכבים והמזלות דאין להם שום בחירה בהשפעה ואין להם שיתוף כלל בזה, ממילא לא יכבד ולא יחשיב אותם וכמו כן לא יחשיב את הדברים הגשמיים שהוא עוסק בהם מאחר שאין זה סיבת השפעתו כי אם האלקות הוא המשפיע לו והוא הנותן לך כח לעשות חיל, והדבר הגשמי הוא רק כלי שע"ז תעבור ההשפעה כגרון ביד החוצב. אם כן צריך שיהי' הכלי בתכלית ההכשרה, שיהי' ראוי לברכת ה', ולא יהי' משוקע ומוטרד בזה, ולא ירכין ראשו היינו המוחין שלו בזה ושלא יהי' לו שום בלבול ושום מונע ומעכב תורה ותפלה, ואדרבא עיקרו יהי' נתון לעניני אלקות ובהדברים הגשמיים גופא תהי' כוונה אלקית שיוכל לעשות מצוה ולהדריך בניו בדרך ה', ועי"ז ממשיך גילוי ה' אחד היינו שיהי' גילוי אלקות בעולם.

ה) והענין דהנה בזהר הקשה* מהו ראו עתה והלא אני אני הוא קאי על לעתיד ואם כן מהו ראו עתה, וצ"ל תחלה מהו ענין ב' פעמים אני, שהרי עכשיו נאמר פ"א אני וכמו אני ה', ומהו ענין דעל לעתיד נאמר ב' פעמים אני, והמשמעות שיהי' התחברות דב' פעמים אני שזה ענין אני אני הוא, והנה ב' פעמים אני הן אני ראשון ואני אחרון וצ"ל מהו ענין דלעתיד יהי' ב' פעמים אני ובהתחברות. וילה"ק בקצרה שרש ההפרש* בין ג"ע ועוה"ב היינו עולם התחי', דג"ע הוא תענוג

יצב גבולות: דברים לב, ח. וע"פ הרמ"ז לזח"ג רפו, ב (הובא במצות אחדות ה' הנ"ל).
 וידעת .. ראו: דברים ד, לט. שם לב, לט.

דהנה בזהר הקשה: ח"ב קת, ב. — להעיר מפדר"א רפל"ד.

שרש ההפרש: ראה תר"א יתרו עג, ב. וככה תרל"ז פ"ה ואילך. ד"ה זה היום תרס"ו [המשך תרס"ו ע' י ואילך]. ובכ"מ.

הנשמות בלא גופים, ויש חלוקי מדריגות בג"ע, ג"ע העליון וגעה"ת, הגם שיש ריבוי מדריגות בג"ע וכנ"ל דת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל, מכל מקום בכללות הן ב' מדריגות שהן מחולקות זמ"ז ע"ד עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא, ובכ"א יש כמה מדריגות, ויש נשמות שכל העליות שלהם הן בגעה"ת ואינם זוכים לגעה"ע כי היא מדריגה בפ"ע. ועוה"ב היא מדריגה א' וכמאמר כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב, הגם שכאו"א נכוה מחופת* של חבירו מכל מקום בכללות הוא מדריגה א' ולא כמו ג"ע שהוא ב' מדריגות כנ"ל, ועוה"ב יהי' לנשמות בגופים דוקא. וצ"ל למה נשמות שהן בג"ע יותר מג' אלפים שנה כהאבות ומשה, יצטרכו להתלבש בגופים למה הי' כזאת מלפניו ית' שיחזרו ויתלבשו בגופים, ומה יוקר התענוג כל כך שכדאי בשביל זה להתלבש בגוף. אך הענין דהנה ג"ע הוא תענוג הנשמות בלימוד ההלכות ברוחניות, דאותן ההלכות שלמטה שנים אוחזין בטלית והמחליף פרה בחמור לומדים שם ברוחניות ומשיגים מהות הדבר וזהו שנהנים מזיו השכינה כמ"ש במ"א*. וה"ז תענוג נפלא עד אין קץ והגילוי דג"ע הוא ע"י לימוד התורה למטה שע"י שלמטה עוסקים בתורה עי"ז זוכים ללימוד והשגת התורה בג"ע וכמאמר* אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו שלמודו שלמד בעוה"ז עי"ז הוא הגילוי דג"ע. אמנם הגילוי דלעתיד הוא ע"י הבירורים שלמטה, והיינו לא מעסק התורה לבד כי אם מהבירורים שמברר בכח התורה, וכן במצות ממעשה המצות בדברים גשמיים שמתבררים על ידי זה. ולכן נק' יום שכולו שבת שהגילוי דשבת הוא ע"י הקדמת ששת ימי החול דמי שטרח* בע"ש יאכל בשבת והיינו ע"י עבודת הבירורים בשימה"ח וכמ"ש ששת ימים תעבוד גו' וכמו הגילוי דלעתיד יום שכולו שבת הוא לאחר גמר הבירורים דשית אלפי שנין כו'.

ו) **דהנה** מתענוג העליון נפל בשבה"כ ונעשה תענוגים גשמיים, ור"ג ורע"ק כשראו כר"ך* גדול של רומי ר"ג בכה רע"ק שחק ר"ג בכה מירידת תענוג העליון שירד למטה כל כך, ורע"ק שחק אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עאכו"כ. והוא פסולת תענוג העליון וכמ"ש"א וכל

כל ישראל .. נכוה מחופתו: סנהדרין ר"פ חלק. ב"ב עה, א. כמ"ש במ"א: ראה המשך וככה שם. קונטרס לימוד החסידות פי"ב [אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שנג ואילך].

וכמא': פסחים נ, א. וראה תו"א שמות נד, א.

נק' יום .. דמי שטרח: משנה סוף תמיד. ע"ז ג, א.

כשראו כר"ך: סוף מכות. ראה תו"א ר"פ בשלח ור"פ תצוה. בתו"ח שם ע' שמו.

קרבי את שם קדשו שיש מלאכים* שנק' קרבים שמבררים את השפע. וכמו הקרבים שמבררים את המאכל שהמובחר נעשה חיות למוח ולב והפסולת נדחה לחוץ. כמו כן המלאכים הנק' קרבים ה"ה מבררים את השפע שהפסולת נדחה לחוץ ונעשה תענוגי* גשמים, וכן ההעלאות שלמטה גם כן מתבררים מה שיוכל לעלות כו' והו"ע מלאכי אלקים עולים ויורדים בהסולם בתורה ותפלה וכמ"ש במ"א*, ונשמות ישראל למטה מבררים את פסולת התענוג העליון, שע"ז הוא ירידת הנשמות למטה לברר את התענוגים גשמיים שיהיו נכללים באלקות ועי"ז נעשה יתרון אור דיתרון אור הוא מתוך החשך שמאיר עי"ז גילוי בחי' אוא"ס הסוכ"ע. שזהו כללות ההפרש בין ג"ע לעוה"ב. דהגילוי דג"ע הוא מבחי' ממכ"ע ולכן יש בזה חילוקי מדריגות וכידוע דממכ"ע הוא בחי' התחלקות כו' ולהיות שזהו דהאור דממכ"ע מאיר בגילוי ובבחי' גילוי המהות, הרי זה תענוג נפלא מאד ומוטב דלידיינא* וליתי לעלמא דאתי שכדאי כל יסורי גיהנם וידוע* דיסורי איוב ע' שנה אינם בערך יסורי גיהנם שעה אחת, ומ"מ כדאי כל יסורי גיהנם אפילו בשביל געה"ת וכש"כ געה"ע מפני שהוא עונג נפלא עד אין קץ. ומ"מ הרי זה גילוי בחי' ממכ"ע. ולכן הגילוי הוא רק לנשמות בלא גופים, להיות דממכ"ע הוא בחי' אור בכלי, שהכלי צ"ל לפ"ע האור, ואם כי לפי אופן הכלי הוא אופן האור, או שלפי אופן האור והגילוי הוא התהוות מציאות הכלי, דבאמת שניהם אמת וכמ"ש במ"א*, הרי איך שיהי' צריך להיות הכלי שתהא ראוי' לקבל את האור והגוף אינו כלי לגילוי האור דממכ"ע, ועל כן הגילוי הוא לנשמות בלא גופים, אבל עוה"ב הוא גילוי בחי' סוכ"ע ששם לא יש התחלקות מדריגות לכן הוא רק מדריגה א', והגם שכל אחד נכוח מחופתו של חבירו זהו כי גם במקיפים יש מקיפים פרטים, ומ"מ הכל הוא מדריגה א'. וכידוע דבממכ"ע יש התחלקות מעלה ומטה שמחולקים במדריגתן ובעצם מעלתן וזהו שבגן עדן יש עליון ותחתון, משא"כ בחי' סוכ"ע הגם שיש מקיפים פרטים, מ"מ בעצם מהותם הרי זה מהות אחד וכמ"ש במ"א. והגילוי דעוה"ב יהי' דוקא לנשמות בגופים משום דנעוץ תחלתן בסופן דוקא דסוף

וכל קרבי .. שיש מלאכים: תהלים קג, א. ראה לקו"ת ר"פ צו. שם פ' שלח ד"ה ענין הנסכים פ"ב [מא, ד]. ועוד.

מלאכי אלקים .. וכמ"ש במ"א: בראשית כח, יב. ראה רד"ה ויחלום תש"ח (קונטרס נב [סה"מ תש"ח ע' 80]).

ומוטב דלידיינא: חגיגה טו, ב. ראה לקו"ת בשלח ד"ה ראו פ"ב [א, ריש ע"ד].
וידוע: הקדמת הרמב"ן לאיוב הובא באגה"ת פ"ב.

וכמ"ש במ"א: ראה ד"ה והוא כחתן תרנ"ז [סה"מ תרנ"ז ע' קנב ואילך].

מעשה עלה במחשבה תחלה דתכלית הכוונה הוא במציאות היש שיהי' ביטול היש לאין, וע"כ היש הגשמי יש לו שייכות להבחינה דסובב כל עלמין וכמ"ש במ"א בהביאור דיביאו לבוש מלכות, ולכן הגילוי דלעתיד יהי' דוקא למטה לנשמות בגופים, ואדרבא עיקר הגילוי יהי' אל הגוף והנשמה תקבל על ידי הגוף ועמ"ש באורך בד"ה אלה תולדות נח רל"ז.

(ז) **וזהו** אני אני הוא ב' פעמים אני הו"ע אני ראשון ואני אחרון אני ראשון הוא בחינת סובב כל עלמין ואני אחרון בחינת ממלא כל עלמין, ועכשיו אני פעם אחת בחי' ממכ"ע, ולעתיד יהי' ב' פעמים אני היינו גילוי בחי' סוכ"ע, ויהי' התחברות דב' פעמים אני היינו שיהי' גילוי בחי' סוכ"ע בבחי' סוף מעשה בחי' מל', ואומר ראו עתה היינו שההכנה לזה הוא עכשיו שעל ידי העבודה עתה בענין הבריורים עי"ז יהי' לעתיד אני אני הוא, ויובן זה מענין שרפים ואופנים* דשרפים אומרים קדוש שמשיגים איך שאוא"ס קדוש ומובדל דשרפים הם בעולם הבריאה דאימא עילאה מקנא בכורסי' ע"כ הם משיגים בחי' החיות שלהם איך שהוא הארה בלבד ואיך שאוא"ס קדוש ומובדל מהעולמות, וזהו שרפים עומדים ממעל לו לשם אד' מפני שמשיגים את החיות שלהם וכמ"ש בסש"ב ח"א פ"ה בענין הלכות התורה שהוא בבחינת מקיף ומוקף דכאשר משיג את הדבר הלכה הרי הוא מקיף אותה, הגם שהדבר הלכה היא חכמת התורה שהיא למעלה באין ערוך לגבי שכלו, ומ"מ שכלו מקיף אותה כשמשיגה. וכמו"כ בשרפים מפני שמשיגים* בחי' החיות שלהם הרי הם עומדים ממעל לו, והאופנים וחיות הקודש ברעש גדול מפני העדר השגה, כי חיות הן ביצירה דשם התחלת עץ הדעת טוב ורע הרי זה מעלים ומסתיר שאין בהם השגה דבחי' קדוש, וכש"כ אופנים שבעשי' שבחי' ההסתר והריחוק הוא יותר וכמ"ש והנה אופן* אחד בארץ ותרגמו מלרע וכמ"ש בלקו"ת בד"ה האזינו, ומזה הוא הרעש שלהם, וע"י הרעש ממשיכים ממדריגה עליונה יותר שזהו"ע ברוך כבוד ה' ממקומו וע"ד ממקומו הוא מוכרע*, שממשיכים בחי' כבוד ה' משרשו ומקורו ומכש"כ התענוגים שלמטה שמעלימים ומסתירים ביותר והוא שמעלימים על הכוונה האלקית שבהם שהרי בכל דבר יש כוונה אלקית, והגשמי מעלים

שרפים ואופנים: ראה לקו"ת במדבר כח, ד. שם מז, א. ובכ"מ.

מפני שמשגיגים: ראה לקו"ת חקת רד"ה אז ישיר [סב, ג]. ושם אמור ד"ה ונקדשתי פ"ה [לב, ב ואילך] באו"א.

והנה אופן: יחזקאל א, טו.

ממקומו הוא מוכרע: שבעות ז', ב. ועייג"כ מכות כג, ב.

על זה ועוד כללות ההעלם שמעלים על אלקות ונעשה מזה הרעש גדול מאד, והיינו שצר לו מאד מזה שהוא בעולם כזה שהשפעה היא ע"י ריבוי העלמות והסתרים, וכן בעצמו בפרטיות מה שהוא במצב כזה שהשפעתו צ"ל דוקא ע"י ממוצעים המעלימים וגם שחפץ מאד שמ"מ לא יעלים ויסתיר אליו ויהי נתון ומסור לעניני אלקות ובכל דבר יהי כוונה אלקית ועי"ז נעשה יתרון אור וכמו בתשובה הרי בע"ת משכין לי' בחילא יתיר דבמקום שבע"ת עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד והוא מפני שבא מן הריחוק שמתעורר בפנימית נפשו, וכמו"כ הוא ברעש שנעשה ע"י ההעלם והריחוק שהרעש הוא ביותר ורעש אותיות שער בחי' זה השער לה', כי יש שער בימין ושער בשמאל* שער בימין הו"ע זה השער לה', שער בשמאל הוא בחי' שערות שזהו המשכה חיצונית, וכמו השערות הגם שיונקים מהמוח, הרי החיות הוא מצומצם מאד וע"י הפסק עצם הגולגולת, ולכן כשגוזזים השערות אינו מרגיש כאב.

ח) והנמשל מזה הוא מ"ש קווצותיו תלתלים* אלו תילי תילים של הלכות, שע"י סלסול השערות להפריד ההלכות שלא יסתרו זא"ז, הנה סלסלה ותרוממך שהנפש מתרומם עי"ז לבחי' שער רישי' כעמר נקי וכמ"ש בלקו"ת בד"ה כי ביום הזה יכפר הב', ומ"מ כ"ז הוא בחי' שערות לבד, דאורייתא מחכמה נפקת והארת התענוג בחכ' הוא ע"י מזלות ושערות דאבא יונק ממזל הח' נוצר אבל שער בימין הוא שער רחב, והוא כענין ענני במרחב י"ה בבחי' מרחב העצמי דא"ס, והיינו ע"י מן המיצר קראתי עי"ז ענני במרחב י"ה, וכמו"כ בבחי' הרעש שנעשה מהעלמות דהדברים הגשמים, כאשר עושה מצוה בהם כמו ציצית בצמר הגשמי ותפלין בקלף הגשמי שופר בקרן של איל הגשמי סוכה בסכך גשמי ד' מינים שבלולב בצמחים גשמיים כו', הנה רחבה מצותך מאד שנעשים כלים רחבים לקבל בחי' מאד העליון הבלי גבול. וכמו"כ ע"י שלילת השיתוף דהיינו גם בהיותו בהתעסקות הדברים הגשמים אינו מחשב אותם כלל והוא נתון רק לאלקות ועושה עי"ז יתרון אור כו' וכמו שאין אדם* רואה מהלבן שבעין אלא מהשחור שבו כך יתרון האור הוא מתוך החשך דוקא שע"י העבודה עכשיו יהי הגילוי לעתיד בחי' עצמות א"ס ב"ה וזהו שא' במד"ר אבל לעתיד אני לבדי וי"ל שזהו כענין אתה

שער בימין .. בשמאל: להעיר מלקו"ת שלח מז, א.

תלתלים אלו תילי: שה"ש ה, יא. ובמדרש רבה שם.

שארין אדם: להעיר מלקו"ת האוינו סד"ה כנשר יעיר [עח, ג].

הוא ה' לבדיך בחי' הוא והוי' כמו שהוא בבחי' לבדיך, והענין הוא דע"י
 ביורוי התהו לבד שיוורשים בחי' אורות תהו נמשך ג"כ מבחי' עצמות
 א"ס שלמעלה מבחי' תהו ותיקון, שהרי בנין התהו הי' ע"מ לסתור,
 ושבירת התהו הי' ע"מ לבנות וע"כ ע"י הבירור דתיקון נמשך מבחי'
 אוא"ס שלמעלה מתהו ותיקון דבשרש הראשון הוא בחי' לבדך ויהי'
 לעתיד אני לבדי וזהו ג"כ ענין אני אני הוא ואין אלקים עמדי דלית שותפא
 עמי דהיינו בחי' יחיד בחי' חד ולא בחושבן, והוא ע"י שלילת ענין השיתוף
 למטה עי"ז יהי' לעתיד גילוי בחי' יחיד וזהו עשיתוני חטיבה א' בעולם
 ה' אחד להוציא ענין ע"ז שזהו פירוד לגמרי, ולהוציא גם ענין השיתוף
 והיינו דאין אלקים עמדי ולמטה הוא שלא יחשוב שהדברים הגשמים הן
 מקור פרנסה שזהו פירוד לגמרי ח"ו, אך גם זאת שלא יחשוב אותם
 לשום דבר כלל (וי"ל דהסימן ע"ז הו"ע ההשתוות דהן ולא שווין). וזהו
 שלילת השיתוף ועי"ז ממשיך גילוי בחי' אחד למטה בחי' אנת הוא חד.

ט) **ומעתה** צ"ל הפי' אחד אין כיוצא בו דאיך יעלה על לב איש שיש
 כיוצא בו שצ"ל דאין כיוצא בו, והענין הוא דהנה כתי*
 ואתה הוא ושנותיך לא יתמו, ולכאורה אינו מובן מה שייך לומר לגבי
 מעלה ושנותיך שזהו זמן וגבול והבורא ית' הוא בלתי בע"ג, וגם מה"ע
 ושנותיך לא יתמו שהן סותרים זא"ז, והרשב"א ז"ל* תירץ דלהיות דאדם
 בע"ג אינו משיג את בלתי בע"ג שאין לו ציור כלל בענין בלתי בע"ג,
 כשם שאין לנו ציור בבלתי מקום ובלי זמן, יותר מזה אין לנו שום ציור
 בבחי' בלי גבול, וע"כ אומר ושנותיך שזה משיג האדם ואח"כ אומר לא
 יתמו שהשנים אינם כלים דבאופן כזה יכולים להסביר להאדם שיהי' לו
 קצת הנחת הדבר בשכלו, והוא ע"ד לשבר את האזן וכמו עיני ה' אזני
 ה', תהי נא אזניך קשבת* ועיניך פתוחות גו'. וע"ד החסידות יובן הענין
 באו"א, דהנה ידוע דזמן הוא בבחי' מל' וכמ"ש מלכותך מכ"ע וממשלתך
 בכל דור ודור דעבר הוה ועתיד שייך בבחי' מל' מלך מלך ימלוך. וזהו
 יומו של הקב"ה אלף שנה*, דהנה יחידות עשירות מאות הן בבי"ע ואלפים
 באצ"י* והיינו בבחי' מל' אבל למעלה מבחי' מל' לא יש בחי' הזמן, ומ"מ

דהנה כתי': תהלים קב, כח.

והרשב"א ז"ל: שו"ת ח"א סתי"ח.

אזניך קשבת: נחמ"א, וא"ו.

אלף שנה: ויקרא רבה רפי"ט. מדרש תהלים צ.

בבי"ע .. באצ"י: ראה לקו"ת ר"פ ברכה. ביאוה"ז ואוה"ת ר"פ חיי שרה. רשימות תהלים

להצ"צ [יהל אורן] צ, ד ס"ק ד-ה.

א"א לומר שלא יש שם שרש ומקור לבחי' זמן, שהרי* אוא"ס כשם שיש לו כח בבלתי בע"ג כך יש לו כח בגבול, והיינו בחי' הכלים דע"ס דאצי' שזהו הגבול הנמצא ממנו תחלה, והוא שם שדי שבשרשו הוא בחי' הרשימו דזהו כח הגבול שבא"ס והוא שרש ומקור הכלים וכמ"ש במ"א בהבי' דויצווס דתקס"ז, אבל שם ה' הוא הי' הוה ויהי' כאחד דהיינו בחי' אוא"ס הבל"ג, ומצד שם הוי' היו העולמות בבחי' א"ס ממש, וע"י שם שדי שאמר לעולמו די הוא שנעשו עולמות בבחי' מציאות וגבול, ומ"מ כתי' ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך דבבחי' הגבלה דעבר הוה ועתיד מאיר בזה בחי' אוא"ס הבל"ג, ולכן ההתהוות שמבחי' מל' היא בבחי' בל"ג, דהגם שהנבראים הם בע"ג והי' צ"ל הגבלה במציאותם הרי הם בבחי' בל"ג וכמו בריבוי הדומם וצומח אילנות ועשבים ופירות ותבואה ה"ה בלי שיעור ממש* וזהו מצד בחי' אוא"ס הבל"ג שמאיר בבחי' מל'. וזהו אין כיוצא בו היינו התחברות שני הפכים בל"ג וגבול, והי' כענין נמנעו הנמנעות בחיק הבורא, דיש מהחוקרים שאומרים שיש לנמנעות טבע קיים וכמו רוכב ובלתי רוכב שנמנע ח"ו גם בחיק הבורא, ובאמת אינו כן אלא נמנעו הנמנעות ויכול להיות רוכב ובלתי רוכב הגם שבשכלנו אינו מובן איך הוא, והרי אנו רואין בחוש בחי' גבול ובל"ג כאחד בריבוי הנבראים עד אין שיעור ועד אין קץ ממש עם היותם מוגבלים. מזה נבין שבכח הא"ס הוא שיהי' שני הפכים דגבול וכלי גבול וכמו"כ רוכב ובלתי רוכב. וזהו אחד אין כיוצא בו.

(י) **ומעתה** צ"ל מהו ענין אחד אין כיוצא בו בישראל. והענין הוא דהנה אמרו רז"ל הקב"ה מניח תפילין*. ותפילין דמארי' עלמא מה כתיב בהו ומי כעמך ישראל גוי אחד. ופי' הקב"ה מניח תפילין הקב"ה בחי' ז"א, ומניח תפילין היינו המשכת מוחין לז"א. והנה אמרו רז"ל* על פסוק מגיד דבריו ליעקב מה שהוא עושה מצוה לישראל

שהרי: עבודת הקודש ח"א רפ"ח.

בלי שיעור ממש: עד"ז הוא בכ"מ בדא"ח. ופשטות הל' והענין משמע שהן בל"ג ובפועל (ולא רק בכח, שיכול להצמיח ולהוליד דורות עד א"ס. עיין בזה בס' התקירה להצ"צ). וראה ג"כ חגיגה (יג, ב) עה"פ ולגודריו אין מספר (תניא פמ"ו). וצע"ג איך אפשר לעולם נברא מוגבל להכיל בתוכו מספר בל"ג של נבראים. והרי רק מקום ארון אינו מן המדה.

הערה לאחר זמן:

ויל"פ מפני שלגודריו (עולמות) אין מספר ובכאו"א — יש דצח"מ כפי מדריתגם, אבל לא שכן הוא בעולם א' בפ"ע. ובוה מתורץ הצע"ג שבהערה.

מניח תפילין: ברכות ו, א. — ראה תר"א לה, ב"ג.

אמרו רז"ל: שמות רבה פ"ל, ט.

לעשות פירוש שעל ידי שישראל עושים על ידי זה הוא עושה. דעל ידי שהאיש ישראל לובש תפלין למטה על ידי זה הקב"ה מניח תפלין המשכת המוחין לז"א שזהו ד' פרשיות דתפלין קדש והי' כי יביאך חו"ב שמע והא"ש דעת שנחלק לחו"ג. וע"י שלובש ציצית עי"ז הקב"ה מתעטף בציצית וכן כל המצות דדוקא ע"י שהאיש ישראל עושה המצוה למטה כבי' הקב"ה עושה את המצוה. וזהו ולשמור את כל מצותיו שהן עושים וגורמים את מצותיו של מעלה. וה"ז שבח גדול לישראל שע"י המצות שהם עושים גורמים שיעשה הוא ית' את המצות. וענין אחד אין כיוצא בו הוא דאי' במד"ר ע"פ חטא חטאה ירושלים וכי עכו"ם אינם חוטאים אלא שעכו"ם אינם כלום דעשייתם אינו מעלה ומוריד כלל. אבל ישראל כל דבר טוב שעושים אף שאינו מצוה ממש ה"ה ממשיכים עי"ז המשכת אלקות וכדאיתא בזהר* בהינוקא שא"ל חמינא בריחא דלבושייכו דלא קריתון ק"ש, והיינו מפני שעסקו בהכנסת כלה ועי"ז המשיכו אותה ההמשכה שע"י ק"ש דה' אלקינו ה' אחד הוא יחוד או"א ויחוד זו"נ, וכמו"כ ע"י יחוד חו"כ נעשה היחוד למעלה וכמאמר* איש ואשה י"ה שורה ביניהם ולכן מברכין ע"ז ז' ברכות. ואפילו בדברים שאינם מצוה כלל אם הוא בכוונה לש"ש ממשיכים עי"ז גילוי אלקות וכמו כד סיים* מסאני' מברך שעשה לי כל צרכי, דע"י לבישת מנעלים ממשיכים להיות מה יפו פעמיך בנעלים דמט"ט נק' נעלא דשכינתא וכן סנדל ומבו' בלקו"ת בד"ה מה יפו פעמיך שזהו בחי' הפרסא המפסקת בין אצי' לבי"ע החופה על הרגל בחי' מל' להיות העולמות בחי' גבול כו'. ומה יפו פעמיך בנעלים הוא שגם בהנעלים יהי' היופי דפעמיך שיהי' בחי' הגילוי ועל ידי הנעלים יהי' באפשר לקבל, (וע"ד והדריך בנעלים וכמ"ש במ"א) הרי שגם בענינים שאינם מצות ממשיכים עי"ז גילוי אלקות. וזהו דוקא בישראל כנ"ל בשם המדרש, וזהו אחד אין כיוצא בו. וכ"ז הוא משום שבך בחר הוי' להיות לו לעם גו' וידוע שזהו הבחירה בעצם בנשי" לא משום קיום התומ"צ וכמ"ש רק באבותיך חשק* הוי'. ועל כן יש בכחם להמשיך על ידי המצות שלהם בחי' המצות שלמעלה וגם בכל דבר שעושים בכוונה לשם שמים גם שאינו מצוה ממשיכים עי"ז גילוי אלקות, כי הם גוי אחד

וכדאי' בזהר: ח"ג קפו, א (בדפוסים שלפני אין תיבת חמינא). ראה רד"ה כי ידעתי תרס"ו (המשך תרס"ו ע' סח).

וכמא': ראה סוטה יז, א.

כד סיים: ברכות ס, ב.

באבותיך חשק: דברים יו"ד, טו. והרי הי' זה לפני מתן תורה.

בארץ בענייני ארץ*, וע"י קריאה מן המיצר דענייני ארץ ענני במרחב י"ה מרחב העצמי דא"ס.

יא) **וזהו** מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה, דמים רבים הם ההתבוננות וההשגה וההבנה, כל אלו לא יוכלו לכבות את האהבה ולרוות את הצמאון דנש"י לאלקות, ונהרות שהם הגילויים דג"ע, דגעה"ת וגעה"ע לא ישטפוה. וגם כאשר ישראל הם בשפל המצב דאחות לנו קטנה שזכויותיהם מועטים ואומות העולם באים בטענה אשר גם ישראל חוטאים, מ"מ הנה גם אז ע"י עבודתם במצות מעשיות ובעש"י בכוונה פשוטה לשם שמים הם מגיעים בבחי' מרחב העצמי שזהו למעלה מכל הגילויים, ולכן ההתבוננות ואפילו הגילויים דג"ע לא יוכלו לכבות ולא ישטפוה להאהבה דישאל למהו"ע ית' ששם מושרשים נש"י, כי לית מחשבה* תפיסא בי' כלל, אפי' מח' הקדומה דא"ק, כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ומצותי, וכפירוש רבינו הזקן, ומפני זה גם מים רבים שהם אומות העולם ונהרות שהם מלכי אומות העולם ושריהם לא ישטפוה לאהבת הקב"ה לבני ישראל, כפירוש התרגום והמדרש, דאף שהם חוטאים מ"מ אין מתרעמים עליהם, והטעם הוא לפי שבך בחר הוי' הבחירה בעצם בנש"י, כי הם מושרשים בעצמות ממש שלמעלה גם משרש התומ"צ. וכמו התינוקת שאין עושה רצון אבותי' שאין מתרעמים עלי', שהוא לפי שהתינוקת עצמותה מושרשת בעצמות האב ואם, במקום אשר כל שאר העניינים דאב ואם פאָרנעמען דאָרט קיין אָרט ניט, וכמו"כ הוא גם בנשמות ישראל שהם מושרשים בהעצמות ממש כביכול, ולכן אין מתרעמים עליהם, ואפילו האומרים נהי' כגוים כמשפחות הארצות הנה כה אמר אד' אלקים היו לא תהי', אם לא ביד חזקה וזרוע נטוי' גו' אמלוך עליכם והבאתי אתכם במסורת הברית וידעתם כי אני הוי'. ויתן להם איש זה הקב"ה מבחי' מרחב העצמי את כל הון ביתו, בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים*, וגם יתן להם כל הביזה והשלל דמלחמת גוג, כי דידן נצח במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו.

בענייני ארץ: ראה אגה"ק ס"ט.

לית מחשבה: ראה תניא ספ"ד.

האומרים נהי' .. אני הוי': יחזקאל כ, לב-לח.

בחכמה .. ונעים: משלי כד, גיד. ראה תורה אור תולדות יח, ג.